

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Москаленко В. О., к. е. н., доцент
Національний університет харчових технологій

Значна інтенсифікація харчового виробництва, яка останнім часом відбувається в усьому світі, має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення аграрного виробництва неможливе. Водночас з огляду на наявність суттєвих екологічних, економічних та соціальних переваг розвиток органічного виробництва є досить актуальним нині. Відомо, що органічне сільське господарство має екологічні переваги, які проявляються у тому, що воно має великий потенціал, щоб виправити попередньо перелічені негативні тенденції, а також скоротити викиди вуглекислого газу, закису азоту й метану, які сприяють глобальному потеплінню. Крім того, органічне сільське господарство має значні переваги для здоров'я людини. По-перше, воно знижує ризик втрати здоров'я для сільськогосподарських працівників, адже саме вони найбільш уразливі до дії пестицидів та інших хімікатів, які використовує конвенційне виробництво. По-друге, органічні продукти більш корисні для споживачів завдяки мінімізації впливу на здоров'я токсичних і стійких хімічних речовин [2].

Зазначимо, що в статті 4 Закону України “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини” зазначені загальні та спеціальні принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) [1].

Загальними принципами виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) є раціональне використання природних ресурсів, забезпечення їх належного використання та відтворення; відмова від використання генетично модифікованих

організмів та продукції з них; відмова від використання хімічно синтезованих зовнішніх ресурсів, за винятком виключних випадків, встановлених цим Законом; використання у виробництві процесів, що не завдають шкоди навколишньому природному середовищу, здоров'ю людей, рослинам, здоров'ю та благополуччю тварин.

Спеціальні принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) такі: забезпечення збереження та відтворення родючості ґрунтів, стійкості ґрунтів та біологічного розмаїття методами, які оптимізують біологічну активність ґрунтів, забезпечують збалансоване постачання поживних речовин для рослин; мінімізація використання невідновлювальних та зовнішніх ресурсів; охорона рослин за допомогою превентивних заходів, таких як вибір відповідних видів та сортів, стійких до хвороб та шкідників, сівозміни, механічних та фізичних методів та захист від природних ворогів (шкідників).

Варто зауважити, що особливістю процесу органічного виробництва є те, що воно ґрунтується на системному контролі, тобто на оцінці методів виготовлення продукції, а не лише на оцінці вихідного продукту. Головна ідея органічного виробництва – це господарська діяльність у гармонійно збалансованій взаємодії з природою і якомога меншою залежністю від зовнішніх вхідних ресурсів (палива, синтетичних добрив, засобів захисту рослин та ін.). Ідеальною моделлю органічного виробництва є змішане, системно замкнене (безвідходне) органічне господарство з одночасним отриманням продукції рослинництва і тваринництва, за оптимального і необхідного для потреб обох сфер виробництва, науково обґрунтованого поєднання оброблюваних земель, полів із багаторічними травами, а також кормовими культурами [3].

Останнім часом серед виробників сільськогосподарських культур досить популярним стає вирощування та переробка високоолеїнового соняшнику. Високоолеїновий соняшник – це соняшник з високим вмістом мононенасиченої жирної олеїнової кислоти Омега-3 і низьким вмістом поліненасиченої жирної лінолевої кислоти Омега-6.

Взагалі, будь-яке рослинне масло містить п'ять основних жирних кислот – лінолеву, олеїнову, ліноленову, пальмітинову і стеаринову. Соняшникова олія багата саме на лінолеву кислоту, часом її вміст може досягати 72%. А генетичний потенціал вмісту олеїнової кислоти у високоолеїнового соняшнику досягає 95%, що є найвищим показником серед олійних культур. Така властивість даного виду соняшнику має ряд переваг перед соняшниками традиційними [7].

По-перше, високоолеїнового соняшник містить велику кількість природних антиоксидантів у вигляді вітаміну Е. По-друге, при смаженні або переробці на маргарин шкідливі для організму трансжири виділяються в значно меншій кількості в порівнянні з використанням іншого рослинного масла. Крім того, високоолеїнового соняшник зберігається в чотири рази довше звичайного соняшнику, а в посушливих кліматичних умовах його навіть можна використовувати як сировину для виробництва біопалива. У відношенні корисності для організму, саме високоолеїнового соняшника олія є найбільш корисною.

Необхідно зазначити, що за європейським законодавством пропонуються зміни в системі маркування напівфабрикатів, в результаті чого компанії будуть змушені вказувати тип масла, використаного при виробництві продукції. Наприклад, деякі компанії використовують пальмову олію, яка вважається шкідливим для здоров'я, і в результаті зміни маркування європейські споживачі побачать, яке саме масло вони споживають, що може викликати негативну реакцію. Як результат, попит на високоякісні масла, в тому числі і на високочолеїнову олію, може зрости.

В свою чергу, в світі спостерігається загальна тенденція зростання попиту на високоолеїнову олію (рисунк 1) [5,6].

Рис. 1. Ринок високоолеїнової олії: основні дані.

На підприємствах олієпереробної промисловості стічні води утворюються внаслідок промивання сирих масел та жирів. У процесі основного виробництва періодично утворюються кислі стічні води з високим вмістом органічних компонентів (жирів, масел тощо). Інші стічні води надходять після миття технологічного обладнання, транспорту тощо. Усі стоки є періодичними, і вміст основних забрудників у них коливається у широких межах [4].

Враховуючи вищезазначене, визначимо ризики, що не сприятимуть вирощуванню органічної високоолеїнової олії:

1. Факт зростання цін. Ціни на продукти харчування підвищуються без зупинки, рівень інфляції зростає. В умовах зниження купівельної спроможності населення популярними стають дешеві, а не корисні продукти. До цього додається ще й низький рівень інформованості споживачів про всі переваги масла з високим вмістом олеїнової кислоти.

2. Відсутність врегульованого законодавчого поля унеможливує організацію системи акредитації і нормування діяльності сертифікаційних органів, а також перешкоджає позиціонуванню України як експортера органічної продукції на міжнародному ринку.

3. Відсутність державної підтримки виробників органічної продукції.

Експертами визначено основні напрями розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні [3].

Насамперед необхідним є прийняття законодавчих актів з питань врегулювання виробництва та обігу сільськогосподарської органічної продукції та сировини.

Кабінету Міністрів України потрібно:

- врегулювати питання акредитації уповноважених органів сертифікації органічного виробництва, а також сертифікації, інспектування процесу органічного виробництва та обігу органічних продуктів відповідними Постановами;

- ініціювати внесення змін до Законів України “Про захист рослин” (від 14.10.1998 р. № 180-XIV) та “Про пестициди і агрохімікати” (від 02.03.1995 р. № 86/95-ВР) щодо врегулювання застосування засобів захисту рослин та добрив в органічному виробництві;

- розробити національні правила органічного виробництва на основі міжнародних вимог та стандартів.

Міністерству аграрної політики та продовольства України слід запровадити і забезпечити ведення реєстру національних виробників

органічної продукції з його оприлюдненням на веб-сайті Міністерства і в офіційних друкованих виданнях.

Кабінету Міністрів України, Міністерству аграрної політики та продовольства України необхідно забезпечити підготовку фахівців із питань ведення органічного виробництва шляхом запровадження спеціальних програм та курсів у базових програмах з підготовки спеціалістів та менеджерів сільського господарства у профільних ВНЗ України.

Кабінету Міністрів України, Міністерству аграрної політики та продовольства, Державній службі статистики України потрібно доповнити державну статистичну звітність в АПК спеціальними формами для відображення позицій з виробництва та обігу сільськогосподарської органічної продукції та продовольства.

Керівництву підприємства в ситуації оренди землі варто визначити її якість та гарантувати, що раніше генетично модифіковані організми та хімічно синтезовані ядохімікати не були використані. Проте орендарі не зацікавлені у підвищенні якості земель, розвитку інфраструктури, а номінальні власники не в змозі виконувати свої функції і контролювати орендарів.

Все вищезазначене зумовлює необхідність впровадження механізму управління суб'єктами господарювання олійно-жирової галузі, який би гарантовано задовольнив потреби підприємців-виробників олії взагалі та спонукав до розвитку органічного виробництва зокрема.

Література

1. Закон України “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 20-21, ст.721) [Електронний ресурс] режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>

2. Клітна М.Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / М.Р. Клітна, І.А. Брижань // Ефективна економіка. – 2013. – №10. – С.6-9.

3. Ковальова О.В. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу – <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>

4. Курилець О.Г. Використання хімічних методів у процесах очищення стоків олійних виробництв / О.Г. Курилець, Л.В. Савчук // [Електронний ресурс] режим доступу – <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10844/1/57.pdf>

5. Мировое производство растительных масел: тенденция роста укрепляется [Электронный ресурс] Режим доступа – <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1024382#.VRsGifysWQx>

6. Рынок высокоолеинового подсолнечника Аргентины имеет все предпосылки к развитию – Louis Dreyfus (АПК-Информ: итоги №9) [Электронный ресурс] Режим доступа – http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1043172#.VRmJg_ysWQw

7. Шарапатака Б. Органическое сельское хозяйство / Борживой Шарапатака, Иржи Урбан. – Чешская Республика: Биоинститут, Оломоуц, 2010. – 398 с.